

Barta Géza és Blahó Györgyi, szerk., *Globalizációs túlélőkönyv középiskolásoknak* (Budapest: Anthropolis Egyesület, 2007)

A világ, amiben élünk, globalizálódott. Ezt a tényt kevesen tagadhatják, de vajon mit jelenthet ez a fogalom? Milyen szintjei, aspektusai, jellemzői vannak? Egyáltalán leírható-e a globalizáció jelensége a napjainkban használt tudományos nyelvezettel? Ezekre a kérdésekre én most nem keresem a választ, viszont elfogadom azt a kritikai véleményt, amit elsősorban alternatív globalizációt hirdető civil szervezetek állítanak, miszerint a globalizáció rengeteg igazságtalansághoz vezetett, illetve vezet. (Persze vannak olyan álláspontok is, melyek szerint a mexikói maquiladorákban vagy vietnámi izzasztóműhelyekben, napi egy-két dollárért, iszonyatos körülmények között dolgozó embereknek valójában „jó”, mert „legalább van munkájuk”). Ezeknek a globalizációs igazságtalanságoknak és problémáknak feldolgozására több megoldási javaslat született, elég csak a napjainkban egyre nagyobb teret hódító Fair Trade-re, azaz méltányos kereskedelemre (hazánkban nemrég jelent meg Fair Trade könyv

a Védegyület gondozásában *Útmutató a méltányos kereskedelemhez* címen), vagy az itthon is évek óta működő, független hírcsatornára, az Independent Media Centerre (www.indy.media.hu) gondolni. Azonban a gazdasági és információs bajok orvoslása mellett jogos igényként felmerült, hogy a globalizációt, mint válságtényezőt, az intézményesített oktatásban is tanítani kell. Napjainkban ezen egyre több szervezet dolgozik, és programjukat „globális nevelésnek” hívják. A kérdés tehát nem az, hogy mi a globalizáció, hanem az, hogy milyen módokon lehet tanítani.

Az interneten olvasható *Ugródeszka* című webzine szerint a „globális nevelés (Global Education) egy főként nemformális tanulási formaként és gondolkodási módként arra ösztökéli a benne résztvevőket, hogy aktív állampolgárként fedezzék fel a kapcsolatokat a helyi, regionális és globális szintek között, és vegyék fel a harcot az egyenlőtlenségekkel szemben”. (*Ugródeszka*, 38. szám, 2004 december, <http://www.eurodesk.hu/fajlok/ugrodeszka/38.pdf>) Két évvel korábban, az úgynevezett maastricht-i deklarációban fektették le a globális nevelés leginkább használt definícióit és irányelveit: „A globális

nevelés olyan nevelés, amely kinyitja az emberek szemét, kitarja lelküket a világ realitásai felé, és ráébreszti őket, hogy létrehozzanak egy olyan világot, melyben az igazság, a méltányosság és az emberi jogok mindenki számára elérhetőek.” (http://www.coe.int/t/e/northsouth_centre/programmes/3_global_education/h_publications/Maastricht_Congress_Report.pdf)

A globális nevelés tehát elsősorban civil szervezetek munkájában, illetve szervezésében valósul meg, célja a fiatalok – és nem annyira fiatalok – globalizációval kapcsolatos képzése. Hogy mennyire friss ez a program, talán az eddig Magyarországon megjelent kiadványok száma mutatja a legjobban: mindössze kettő darab, kifejezetten a globalizációval és ennek hatásaival kapcsolatos tananyagot adtak ki hazánkban. Az egyiket a pécsi Zöld-Híd Alapítvány jelentette meg (Berecz Ági szerk., *Globális Nevelés – Oktatócsomag fiatalok iskolai és iskolán kívüli neveléséhez* (Pécs: Zöld-Híd Alapítvány, 2006)), és inkább globális nevelés foglalkozásokat tartó facilitátorok gyakorlati segédanyaga, míg az Anthropolis Egyesület *Globalizációs túlélőkönyv középiskolásoknak* kiadványa már kifejezetten azzal az igénynyel jelent meg, hogy diákok számára használható, a globalizáció hatásaival és jellemzőivel foglalkozó tankönyv legyen, és mint ilyen, a globális nevelés programban is fel lehessen használni. A félreértések elkerülése végett nem állítom, hogy csupán ez a két kiadvány foglalkozik globalizációval, és nemcsak ezeket lehet előadásokon, foglalkozáso-

kon használni, de ahogy írtam, ezek kifejezetten oktatási programoknak készültek.

A tankönyv kinézete rendkívül esztétikus, és kiválóan alkalmas arra, hogy felkeltse a diákok érdeklődését. Ízlésesen provokáló, gyakran cut’n’paste (vágd és ragaszd) stílusban. A képek találóak, illenek a szöveghez, érezhető rajta, hogy fiatalok vagy fiatalokkal sokat foglalkozó szakemberek készítették.

Mivel az Anthropolis Egyesület elsősorban kulturális antropológusokból áll, így tankönyvük inkább antropológiai igényű munka (míg például a Zöld-Híd oktatócsomagja inkább módszertani segédanyag), de elfogadható az az előszóban leírt érv, miszerint a „globális nevelés és a kulturális antropológia a szemléletmód és az alapértékek hasonlósága révén is összefügg”.

A „Globalizációs túlélőkönyv középiskolásoknak” előszava szerint „Magyarországon az első kulturális antropológiai szemléletű, globális nevelési oktatási segédanyag olyan társadalmi jelenségeket dolgoz fel, amelyek korunk globalizációs folyamatainak köszönhetően alakultak ki, mint pl.: világszegénység, migráció, túlnépesedés, fogyasztói szokások dramatikus változása vagy a különböző kultúrák kényszerű együttéléséből fakadó társadalmi és egyéni sorsproblémák”. A tankönyv, az „alternatív globalizációt” támogató, kritikai attitűdű civil szervezetek eszémeiségének csapásvonalán halad, így a tankönyv is elsősorban a globalizáció már említett, negatív hatású jelenségeit vázolja a globalizációt – remélhetőleg

– majd tanulni fogó diákok számára. Ezeket a témaköröket öt, tematikus fejezetben dolgozza fel a „túlélőkönyv”, (melyek a szegénység, a multikulturalizmus és tolerancia, a túlnépesedés, a transznacionális migráció és a fenn tartható fejlődés) kiváló, de gyakran a középiskolásoknak nehéz, szakmai nyelvezettel.

A tankönyv annak az elvárásnak, hogy nem formális módon oktasson, nem felel meg, de legalábbis a leendő oktatók (nevelők, facilitátorok) kreativitását komolyan igénybe veszi, ha a nem formális módszerbe szeretnék illeszteni. A Globalizációs túlélőkönyv frontálisan oktat, rengeteg információt, adatot, nevet, évszámot tartalmaz, bár ezt a formális módot némileg feloldja a tankönyv játékos kérdésekkel, feladatokkal, melynek megoldásaihoz egy segéd CD-t adnak a tankönyv mellé.

Mint írtam, a túlélőkönyv nyelvezete gyakran nehéz, a kérdések megválaszolásához pedig nemritkán szükséges olyan ismeretanyag, amivel egy gyakorló tanár, aki nem foglalkozik kulturális antropológiával, nem biztos, hogy rendelkezik. Azt hiszem, hogy a túlélőkönyv adatai inkább háttérinformációként használhatóak, mint olyan tankönyvként, amire akár egy féléves tantervet lehet építeni. Ötlettár, rengeteg ismeretet hordozó segédanyag a globális neveléssel foglalkozó aktivistáknak, tanároknak, rendkívül érdekes és hasznos olvasmány érdeklődőknek, de az intézményesített oktatásban véleményem szerint, direkt módon nehezen használható.

GALAMBOS ATTILA

Feischmidt Margit – Nyíri Kristóf,
Nem kívánt gyerekek? Külföldi gyerekek magyar iskolában (Budapest: Sík, 2006)

A kötet egy kétéves kutatás eredményeit összegzi, mely a Magyarországon tanuló külföldi gyerekek iskolai helyzetét kívánja feltárni. Céljuk az iskolák, magyar családok és tanulók társadalmi, vallási, etnikai vagy osztályjellegű különbségekkel kapcsolatos viselkedési stratégiáinak kimutatása és rendszerezése. Mindezt nemcsak a magyar társadalom felől vizsgálták, a migráns gyerekek és családjaik élményeit és tapasztalatait is fontos szempontként értékelték.

Bemutatásra kerül az iskola és a migránsok kapcsolata, a kutatások „a magyar közoktatást befolyásoló hatalmi és társadalmi kontextusról, diskurzusokról, illetve a magyar társadalomnak a külföldiekkel szemben intézményes és diszkurzív viselkedéséről is újat mondanak”.

A kutatás kérdőíves felméréssel indult, majd terepmunka és interjúk segítségével végezték el a szelektív, de többretegű elemzést. A módszerek figyelemreméltó újdonsága, hogy a gyerekeket állítják a középpontba, a kutatás fő anyaga a gyermeki beszámolókon alapul. A többféle szempont beemelését segíti, hogy a szerzők több különböző területről érkeztek: antropológust, szociológus és gyakorló pedagógust is találunk közöttük. A kutatás alapvetően a magyar körülményekre koncentrál, de tartalmaz tanulmányt a bevándorló gyerekek német és francia